

Т.В Гломозда

*студентка II курсу історичного факультету,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
Тел. +38099-388-57-18; email: hlomozda23@i.ua*

Метою даної статті є прослідкувати становлення Фіделя Кастро як політичного діяча та революціонера. З'ясовано, що політична свідомість Кастро сформувалась у студентські роки, на що вплинула політичне та соціально-економічне положення Куби того часу.

Ключові слова: Фідель Кастро, Куба, революція, імперіалізм, університет, Богота.

Целью данной статьи является проследить становление Фиделя Кастро как политического деятеля и революционера. Выяснено, что политическое сознание Кастро сформировалась в студенческие годы под влиянием политического и социально-экономического положения Кубы того времени.

Ключевые слова: Фидель Кастро, Куба, революция, империализм, университет, Богота.

The purpose of this article is to follow Fidel Castro as a political activist and revolutionary. It was found out that Castro's political consciousness was formed during his student years under the influence of Cuba's political and socio-economic situation at that time.

Key words: Fidel Castro, Cuba, revolution, imperialism, University, Bogota.

Фідель Алехандро Кастро Рус – кубинський державний, політичний, партійний діяч і революціонер. Народився 13 серпня 1926 року в Бірані (на південному сході Куби) у родині заможного землевласника. Активну участь у політичному житті країни розпочав у 1945 році, після вступу на юридичний факультет Гаванського університету.

Вступ Фіделя Кастро до університету та його перші кроки у політичному житті випали на один із найбільш тяжких періодів у житті кубинського народу. Тільки закінчилась друга світова війна. Уїнстон Черчіль об'явив, за підтримки президента США Г. Трумена, про початок «холодної війни». Складовою частиною цієї стратегічної компанії було збільшення репресій проти всіх демократичних сил, нагнітання антикомуністичної істерії. Тільки у рідких випадках політичний акт міг відбутися без участі Фіделя Кастро, який привертав увагу своєю атлетичною статурою, неперевершеною аргументацією та неабияким красномовством [6: 48].

Можна сказати, що коли Фідель вперше переступив поріг університету, то він не мав якогось визначеного політичного світогляду. Постійні заняття, активна громадська діяльність та природня спостережливість сформували його політичні світогляди та загартували його переконання. З часом він сам говорив, що політичну свідомість, яка допомогла зрозуміти йому життя, зрозуміти світ, розібратись у суспільстві та історії, він здобув будучи студентом університету [4: 25]. В основному після того, як він познайомився із марксистською літературою, яка дуже вплинула на нього і допомогла зрозуміти речі, у яких він ніколи не зміг би розібратися [4: 26].

У 1947 р., влітку, ця невгамовна потреба негайної дії в ім'я справедливості та щастя народів привела Фіделя Кастро в ряди учасників експедиції, яка готувалась плисти до берегів Домініканської Республіки, з ціллю повалення режиму кровавого тирана Л. Трухільйо [2: 133]. Фідель Кастро приєднався у якості «лейтенанта» до загону, який складався із домініканських політичних емігрантів. Після короткого терміну військової підготовки, всіх учасників експедиції, кількістю більше ніж 1000 осіб, переправили на пустинний, піщаний острів Кайо Конфітес [2:134]. Звідти планувалось відправитись у похід. Положення експедиціонерів скоро стало відчайдушним. Йшов тиждень за тижнем, а керівники операції тільки розводили руками, коли їх запитували, коли вони нарешті прийдуть сюди. Не вистачало продовольства. Люди знемагали від немилосердно палючого сонця [1: 33].

Тим часом, чутка про підготовку експедиції та її планах широко рознеслась по Кубі та сусідніх країнах. Головну роль захисника Трухільйо взяла на себе американська газета «Маямі геральд», яка почала систематично опубліковувати всі повідомлення американських розвідувальних служб про хід підготовки операції, чим викликала міжнародний скандал. Воєнний міністр Куби полковник Дамера був терміново викликаний до Вашингтона, де йому прямо заявили про недопустимість таких дій. Після повернення із США міністр наказав кубинській армії і військово-морському флоту заарештувати усіх учасників експедиції та доставити їх у Гавану [1: 34]. Біля 2 тис. чоловік було завантажено на три кораблі, які під посиленням конвоєм відправились до сусіднього порту. Коли до берега було недалеко Фіделю вдалось непомітно пригнути уводу і добратися до землі. Він був єдиним учасником, який unikнув ганебного арешту.

1947 року відбувся розкол правлячої партії. Партію покинула велика група радикально налаштованих кадрів, здебільшого – молодь. На чолі радикалів стояв сенатор Едуардо Чібас. Він назвав створену партію «ортодоксальною», даючи цим зрозуміти, що буде послідовним борцем за чистоту лінії Хосе Марті, яку проводила партія [4: 28]. У якості головного фронту боротьби з правлінням він відібрав факти, які свідчать про корупцію та моральному розпаді адміністрації президента Грау Сан-Мартіна. Партія швидко кількісно зростала. Фідель зблизився із керівництвом нової партії, хоча і розумів, що партія «ортодоксів» за своєю програмою – не більше ніж прогресивно-ліберальною революційна партія. У той же час у її ряди активно вступали селяни, робітники, дрібна буржуазія, студентство. Вступ Фіделя у боротьбу уже у складі загальнонаціональної партії був новим кроком у формуванні його як політичного лідера. У жовтні 1947 року Фідель готував антиурядовий політичний акт. Він був певен, що досягне успіху там, де досвідні політики не змогли. Для цього політичного виступу він хотів використати дзвін «Демахагау», який ще у 1868 року використали для початку національно-визвольної війни. 15 листопада 1947 року дзвін було перевезено до Гавани із Мансанільо. Чутки про його прибуття розбурхали гаванців, зібрались тисячі студентів, працівників та службовців. Дзвін доставили на територію університету. Уряд намагався не допустити щоб дзвін супроводжував політичні мітинги проти влади. Коли вранці 6 листопада в день запланованого мітингу студенти прийшли за дзвоном, то виявилось, що дорогоцінна історична реліквія зникла [6: 53]. Мітинг відбувався, але без дзвона Демахагау. Фідель Кастро виступив на ньому і з промовою проти Грау Сан-Мартіна, говорячи, що той став чужий народу Куби, так, як обманув усіх тих, хто повірив його передвиборчим реформам. Епізод із дзвоном Демахагау закінчився невдало для Фіделя та його друзів. Та це був ще один урок у політичній боротьбі. Судячи з усього, Фідель Кастро вперше прийшов до ідеї звернення до широких народних мас у якості найбільш ефективного засобу для політичної боротьби. Хвиля політичного тероризму на Кубі піднімалась все вище й вище. Більше 120 політичних супротивників уряду були вбиті тільки за останні роки правління адміністрації Грау Сан-Мартіна. Фідель дивом лишився живим, багато разів його намагались убити й багато разів йому доводилося ховатися від переслідувань на вулицях [4: 30].

Намагаючись покласти край політичній діяльності Фіделя, противники звинуватили його в убивстві колишнього керівника студентської Федерації університету Маноло Кастро. Фідель разом із двома товаришами добровільно з'явився у поліції для з'ясування ситуації. Фіделю були зроблені парафінові проби, щоб дізнатися чи використовував він вогнепальну зброю. Всі проби дали негативний результат. Фіделю потрібно було покинути на деякий час країну аби пристрасті, які розгорілись навколо його персони, дещо стихли. До того часу вже йшла підготовка великого заходу на міжнародній арені, до якого мали пряме відношення Фідель Кастро та Альфредо Гевара.

Саме у цей час, у Боготі відбувалося скликання Антиімперіалістичного конгресу латиноамериканського студентства одночасно з проведенням у квітні 1948 року у столиці Колумбії чергової, дев'ятої за рахунком Панамериканської конференції. На цьому конгресі Фідель мав представити Федерацію студентів Гаванського університету. Кошти для оплати квитків були отримані від аргентинців, так як тодішній уряд Аргентини, під керівництвом генерала Перона, виношував ідею організувати гучну політичну компанію проти колонізації у Латинській Америці. Через кілька днів Фідель вилетів до столиці Венесуели Каракасу. Перед від'їздом він написав своєму другу Маріо Інчаустегі лист, у якому говорив про необхідність такого революційного повстання в Латинській Америці, яким був національно-визвольний рух у першій чверті XIX ст. під керівництвом Симона Болівара [3: 211].

У Каракасі він провів зустрічі з керівниками університетського студентства та отримав від них повну підтримку ідеї щодо проведення студентського конгресу в Боготі. 1 квітня 1948 Фідель прибув в колумбійську столицю, де йому належало пережити один з найбільш хвилюючих днів життя. Робота студентського конгресу проходила з чималими труднощами. Уряд Колумбії фактично саботував його, організаторам було відмовлено в оренді приміщень, придатних

для цих цілей. Тоді студенти звернулися до колумбійських профспілок, які надали в їхнє розпорядження свої скромні приміщення. Учасникам запам'яталося засідання конгресу, скликане 5 квітня в невеликому конференц-залі Конфедерації колумбійських трудящих. На ньому були присутні кілька сенаторів і членів палати представників. Серед почесних гостей перебував відомий адвокат Карлос Рей в якості особистого представника самого популярного в той час в Колумбії політичного лідера Хорхе Еліесер Гайтана.

Гайтан був видатною постаттю в громадсько-політичному житті Колумбії, та й усієї Латинської Америки. Саме про діячів такого типу Фідель говорив пізніше як про «невідбувливих демократичних керівників» [2: 152]. Гайтан, що вийшов з народу і тісно пов'язаний з ним, який встиг завоювати своїми сміливими виступами на захист демократії величезний авторитет, представляв серйозну альтернативу сформованому політичному істеблішменту. Він був відомим адвокатом і одним з провідних лідерів ліберальної партії Колумбії. Коли в світі почалася «холодна війна», Гайтан виступив за мир. Він балотувався як незалежний кандидат на виборах президента країни в 1946 р, і хоча не зміг перемогти, але набрав таку велику кількість голосів і зумів пробудити своїми полум'яними виступами такі глибокі симпатії широких народних мас, що всім було очевидно, що на чергових виборах реально на посаду голови держави може претендувати тільки він – Хорхе Еліесер Гайтан. 7 квітня відбулася зустріч Ф. Кастро та Гайтана. Фідель пояснив цілі конгресу і Гайтан подякував йому за зусилля, які докладають студенти для досягнення такої благородної мети. Гайтан запропонував Фіделю зустрітися знову, через два дні в 2:00 дня [3: 215]. Однак цій зустрічі не судилося збутися. 9 квітня 1948 року Гайтана було вбито. Майору Арсе Віра доповіли, що нікому не відома людина на ім'я Хуан Роа Сьєрра трьома пострілами з револьвера вбив Гайтана, коли той виходив зі своєї контори, прямуючи на обід. Десятки рук схопили вбивцю, і він був засуджений натовпом [2: 148].

Смертельно поранений Гайтан був поміщений в центральну клініку, перед якою зібрався величезний натовп. Вона і стала детонатором наступних подій, коли з балкона клініки лікарі повідомили про кончину Гайтана. Оскільки населення знало про те, що поліцейський корпус в основному підтримував покійного лідера, то першим поривом натовпу було йти в поліцейські ділянки і озброюватися. Майор Віра виявився розсудливим офіцером. Був відданий наказ не чинити опору народу і відкрити ворота. О 3 годині дня натовп увірвався в будівлю 3-го поліцейського управління. Разом з усіма туди увійшов і Фідель. Хоча він виявився одним з перших, хто дістався до збройових пірамід, все-таки Фіделю дісталася тільки рушницю для метання гранат зі сльозогінним газом і підсумок з гранатами [2: 149]. В обстановці загального безладу Фідель Кастро піднявся на верхній поверх поліцейського управління в надії знайти більш відповідне зброю, заглянув в одну з кімнат і побачив там групу розгублених офіцерів поліції. У великому вбудованому шафі замість зброї виявилися запасні комплекти обмундирування. Фідель присів на диванчик, взув військові черевики, взяв шинель і військовий кашкет і, не розлучаючись зі своїм гранатометом, рушницею, спустився у двір, де йшла безладна стрілянина в повітря, мабуть, з метою випробування зброї. В одному з віддалених кутів незворушній поліцейський офіцер намагався навести якусь подобу порядку і, зібравши навколо себе групу підлеглих, будував їх у шеренги. Фідель негайно примкнув до цього мало-мальськи організованому ядру.

Столиця тим часом вже перетворилася на величезне поле битви. Всюди палахкотіли пожежі. Там і сям чулася стрілянина. Дахи були усіяні озброєними людьми. Підкоряючись загальним людському потоку, Фідель йшов до палацу. З даху масивної будівлі католицької школи вела вогонь група вірних уряду військових. Натовп почав обстріл і облогу будівлі. У цей час недалеко від Фіделя зупинився автомобіль, обладнаний радіоустановкою. Студенти, що знаходилися в автомобілі, через гучномовець закликали прихильників Гайтана негайно йти на допомогу радіостанції «Насіональ», яка була взята лівими студентами. По радіо передавалися адреси тих військових казарм і складів, які треба було негайно захопити для озброєння народу. За словами студентів, великі збройні сили, що залишилися вірними консервативному уряду, атакували радіостанцію. На даху автомобіля лежало кілька трупів молодих людей, загиблих при обороні радіостанції. Нічого іншого не залишалось, як повернутися до поліцейської дільниці і переконатися там ніч в очікуванні відомостей про обстановку і вказівок про дії. У приміщенні 11-го відділення поліції до цього часу зібралося близько 500 озброєних бійців, які розподілялися по ротях. Фідель став рядовим солдатом однієї з них [2: 150]. Настала ніч з 9 на 10 квітня 1948 року. Фідель приліг відпочити у відведеному йому місці і всю ніч роздумував над подіями 9 квітня. Одна думка з надзвичайною ясністю забарвлювала всі враження дня: незламна міць всенародного повстання. Виявилось, що удаваний непорушним режим може розсипатися як картковий будиночок, буквально в лічені хвилини під натиском революційного виступу мас. Без всякого призову, без керівництва, стихійно вихлюпнулося на вулиці народне обурення призвело в повне замішання правлячі класи, які втратили на час контроль за обстановкою. Влада висіла на волосині. З найбільшою працею уряду вдалося забезпечити лише відносну безпеку іноземних делегацій, які прибули на Панамериканську конференцію. Місто палало.

Фідель сам бачив, що в такі моменти надзвичайного революційного збудження маси в змозі швидко і рішуче брати штурмом військові і поліцейські казарми, склади зброї і сміливо вступати в бій навіть з регулярними частинами армії. Що найбільше запам'яталося Фіделю – це проявлена стратегічна безпорадність і безперспективність могутнього стихійного виступу народу, якщо у нього немає ні лідера, ні політичної організації. Цей висновок з уроків боготинських подій завжди залишався у Фіделя на першому плані в ході його подальшої боротьби на Кубі [4: 47].

Фідель повертався додому твердо переконаним, що його життєвий шлях – це шлях професійного революціонера. У 1948 році закінчувався мандат президента Грау Сан-Мартіна. На 1 червня були призначені нові вибори. На цей раз претендентами на пост глави держави виступали з боку правлячої партії Пріо Сокаррас, міністр праці в уряді Грау, а з боку опозиції найбільш серйозні шанси мав керівник нової «ортодоксальної» партії Е. Чібас, який у своїй діяльності багато в чому нагадував Гайтана [4: 48]. Фідель активно включився у виборчу боротьбу на боці Е. Чібаса. На всіх мітингах він виступав одним з перших. Очевидці згадують, що на мітингу 23 травня у столиці провінції Сантьяго

Фідель у своїй промові попередив Чібаса про те, що студенти підтримують його, але якщо він зрадить народ, то студенти стануть боротися проти нього [4: 48]. 1 червня відбулися вибори. За повної підтримки колишнього уряду, зі схвалення американців, переміг Пріо Сокаррас. Ортодоксальна партія не змогла чинити вирішальний опір. Новий навчальний рік почався для Фіделя із вирішення проблем, які потребували його втручання. Треба було підняти товаришів на боротьбу проти безперервного обмеження прав студентства і трудового народу. На цей раз постало питання про боротьбу за зниження розцінок на проїзд у міському транспорті. Адміністрація Грау Сан-Мартіна всього за місяць до закінчення свого мандата ухвалила рішення про підвищення цін на проїзд в автобусах на 20 % [4: 50].

Велика група радикально налаштованих студентів під керівництвом Фіделя та його друзів вирішили вдатися до прямих дій, щоб зірвати намічене підвищення цін. За їх призову студенти почали захоплювати на вулицях автобуси та переганяти їх на територію університету, куди вхід урядової поліції за традицією заборонений відповідно до статусу автономії, яким користується університет. На вимогу господарів гаванська поліція оточила університет, агенти поліції безперервно провокували студентів, розраховуючи отримати привід для вторгнення на територію студентського містечка. Вони не раз відкривали вогонь по будівлях університету. У відповідь сипався град каміння, порожніх пляшок, гнилих помідорів. На 72 години були перервані всі заняття. Зрештою господарям автобусних ліній вдалося знайти штрейкбрехерів в середовищі студентів і на третю ніч автобуси були таємно вивезені та повернуті господарям.

Довго ще не здавалися Фідель і його товариші, які віддрукували 50 тис. листівок із закликом до мешканців столиці бойкотувати ті лінії автобусів, які підвищують ціни. Крім того, вони кинули клич про вилучення з обігу монет по одному сентаво, щоб зробити фізично неможливою сплату підвищеного тарифу. Все це дало часткові результати, хоча повної перемоги здобути не вдалося. Але в кожній такій сутичці накопичувався цінний політичний досвід, шліфувалися тактика, відпрацьовувалася методика дії. За час перебування в університеті, Фіделю довелося взяти найактивнішу участь в гострій антиамериканській акції. 12 березня 1949 три американських військових моряків з корабля, що стояв у Гаванській бухти, зайшли в Центральний парк, де знаходиться найбільш шанований пам'ятник столиці – монумент Хосе Марті, біля якого за традицією проводилися протокольні церемонії покладання вінків. Знаходилися неабияк під хмелем моряки вирішили поглумитися над кубинської святиною. Один з них забрався нагору, сів на мармурову голову Марті, інший в цей час нахабно мочився на п'єдестал пам'ятника [4: 52]. Зухвала поведінка янкі викликало бурхливу реакцію з боку кубинців. Близько розперезалися хуліганів швидко утворився натовп, яка загрожувала їм розправою. В сидів нагорі полетіли пивні пляшки. У цей момент з'явилася кубинська поліція, яка замість того, щоб заарештувати американців, почала розганяти своїх же співвітчизників, застосовуючи при цьому вогнепальну зброю [5: 211]. Але обурений натовп росла, і поліцейським довелося викликати солідне підкріплення, щоб врятувати моряків від неминучої розплати за своє хуліганство. Інцидент з моряками завершився принесенням вибачень з боку американського посла та покладанням вінка до занечищеному пам'ятника.

13 жовтня 1950 Фіделю Алехандро Кастро Рус було присвоєно звання доктора юридичних наук. П'ятирічне перебування в університеті було важливим етапом виховання Фіделя як революціонера. У ці роки він придбав найцінніший досвід роботи з масами; він був одним з найвидатніших керівників університетських студентів, грав видну роль у вирішенні численних проблем Федерації студентів університету. Він зав'язав узи дружби зі студентами-комуністами, встановив широкі контакти з політичними діячами Куби та інших американських країн. Вступив до лав Партії кубинського народу і активно брав участь в політичному житті країни. Він безпосередньо відчув обстановку в країнах Латинської Америки в ході своїх поїздок в Панаму, Венесуелу, Колумбію. Виключно велику роль у формуванні політичних поглядів Фіделя зіграло його участь у грізних подіях 9-10 квітня 1948 року в Боготі.

Бунтаря, у якійсь мірі, формують життя і його власний досвід. Фідель, будучи студентом Гаванського університету, поступово надбав уявлення про справедливість і гідність, про певні духовні цінності. Так сформувався ще й характер Фіделя, у результаті серйозних випробувань, яким він піддався, труднощів, які мав подолати, конфліктів, через які він пройшов, рішень, які він приймав, бунтів. Він почав самостійно досліджувати, що являло собою те суспільство, цілком природно з'явилася звичка мислити логічно, аналізувати події без чиєїсь допомоги. Дуже рано пройдені випробування змусили його сприймати будь-яке зловживання, будь-яку несправедливість або просто приниження людини як щось неприйнятне. До нього поступово прийшла свідомість. Він ніколи не корився беззаконності, у нього глибоко вкоренилося почуття справедливості, моралі, рівноправності. Все це вкупі з бунтарським характером повинно було сильно вплинути на політичне і революційне покликання Фіделя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Весенський В.П., Огородник А.Д. Латиноамериканська молодь бореться. – М.: Наука, 1970. – 48 с.
2. Кастро Фідель. Моя жизнь. Биография на два голоса / Ф.Кастро. – М.: РИПОЛ, 2009. – 797 с.
3. Коваль Б.І. та ін. Революційні процеси в Латинській Америці / Б.І. Коваль. – М., 1981. – 202 с.
4. Леонов Н.С., Бородаев В.А. Фідель Кастро. Политическая биография / Н.С. Леонов, В.А. Бородаев. – М.: Терра-Книжный клуб, 1998. – Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://jsulib.ru/Lib/Articles/977/491/>
5. Листов В. Рабочее сердце Гаваны: очерки истории рабочего и профсоюзного движения на Кубе (1917 – 1985гг.) / Вадим Листов. – М., 1987. – 327 с.
6. Ошеверов Г.М. Фідель Кастро / Г.М. Ошеверов. – М., 1961. – 30 с.

*Рекомендовано до друку науковим керівником к.і.н., доц. А.С. Поспеловим
Стаття надійшла до редакції 11.05.2015*